OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
Erityisasiantuntija Kari Hämäläinen

24.10.2023

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivan ajoneuvon hankinnan sekä ajoneuvon vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivaksi muuntamisen määräaikaisesta tukemisesta annetun lain muuttamisesta (HE 25/2023 vp)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikko-asiassa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivan ajoneuvon hankinnan sekä ajoneuvon vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivaksi muuntamisen määräaikaisesta tukemisesta annettua lakia (1289/2021, jäljempänä hankinta- ja muuntotukilaki) vastaamaan EU:n valtiontukilainsäädännön muutoksia. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi vetykäyttöisten paketti- ja kuorma-autojen hankintatukia koskeva sääntely. Lisäksi lakia ehdotetaan yksinkertaistettavaksi muun muassa kumoamalla täyssähköauton hankintatukia ja henkilöautojen muuntotukia koskevaa sääntelyä, sillä tukien hakuaika on päättynyt vuoden 2022 lopussa.

Oikeusministeriö ei ole lausunut esityksestä aiemman lausuntokierroksen yhteydessä. Esitysehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Oikeusministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavan.

Täyssähköauton hankintatukea ja henkilöautojen muuntotukia koskevan sääntelyn kumoaminen

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi täyssähköauton hankintatukia ja henkilöautojen muuntotukia koskevaa sääntelyä, koska mainittujen tukien hakuaika on päättynyt vuoden 2022 lopussa. Oikeusministeriö toteaa, että kyseisiä tukia koskeva sääntely ei ole merkityksellistä ainoastaan tuen hakemisen ja myöntämisen näkökulmasta. Lisäksi on huomioitava muun ohella myönnetyn tuen käytön valvonta, palauttaminen, takaisinperintä ja muutoksenhaku.

Voimassa olevan hankinta- ja muuntotukilain kumottavaksi ehdotetun 3 §:n mukaan täyssähköauton hankintatukea voidaan myöntää henkilön sitouduttua vuonna 2022 vuokraamaan vähintään kolmeksi vuodeksi sähköisen henkilöauton. Lain 18 §:n mukaan tuen saajalla on ilmoitusvelvollisuus muun muassa tukipäätökseen vaikuttavasta olosuhteiden muutoksesta ja pitkäaikaisvuokrasopimuksen päättymisestä ennen kolmen vuoden määräaikaa. Edelleen lain 20 §:n mukaan tuen valvonta ja takaisinperintä kuuluvat liikenne- ja viestintävirastolle. Tukien valvon-

nasta ja takaisinperinnästä säädetään valtionavustuslaissa (688/2001). Valtionavustuslain takaisinperintäsääntely mahdollistaa takaisinperintään ryhtymisen vielä kymmenen vuoden kuluessa valtionavustuksen maksamisesta. Sähköauton hankintatuen ja henkilöautojen muuntotuen poistaminen hankinta- ja muuntotukilain soveltamisalasäännöksestä on merkityksellistä myös esimerkiksi lain 19 §:n tukia koskevien tietojen tallentamisen kannalta.

Lakiesitykseen sisältyy siirtymäsäännös, mutta se koskee vain lain voimaan tullessa vireillä olevia hakemuksia, eikä siten poista edellä kuvattuja ongelmia.

Voimassa olevan hankinta- ja muuntotukilain säännöksiä on ainakin tuen käytön valvontaa, palauttamista, takaisinperintää ja muutoksenhakua koskevilta osin tarpeen soveltaa vielä useita vuosia täyssähköauton hankintatukien ja henkilöautojen muuntotukien myöntöpäätösten antamisen jälkeen. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan kumottavaksi mainittu sääntely, jonka mitä ilmeisimmin tulisi olla edelleen voimassa. Ehdotettu täyssähköauton hankintatukia ja henkilöauton muuntotukia koskevan sääntelyn kumoaminen ei siten vaikuta perustellulta.

Lain määräaikaisuus

Ehdotetussa laissa ei ehdoteta muutoksia määräaikaisen hankinta- ja muuntotukilain voimassaoloaikaan. Voimassa oleva laki on voimassa määräajan 31.12.2026 saakka, ja lain mukaisia tukia on haettava viimeistään vuoden 2024 loppuun mennessä. Edelläkin esiin tuodut näkökulmat huomioiden lakia vaikuttaisi olevan tarpeen soveltaa monelta osin vielä vuoden 2026 jälkeen ainakin myönnetyn tuen käytön valvonnan, palauttamisen, takaisinperinnän ja muutoksenhaun osalta. **Oikeusministeriön näkemyksen mukaan vaikuttaa siltä, että määräaikaisen lain voimassaoloaika on riittämätön etenkin, koska esityksessä ei ole edellä mainittua muullakaan tavoin huomioitu (esimerkiksi säätämällä tarpeellisten säännösten soveltamisesta lain voimassaoloajan jälkeen).**

Yrityksen käsitteestä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevassa laissa käytetty termi ”oikeushenkilö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja” muotoon ”yritys”. Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 37) muutosta perustellaan seuraavasti:

> ”Terminologisella muutoksella on tarkoitus selkeyttää ja yksinkertaistaa voimassaolevaa sääntelyä ja saattaa se tältä osin määritelmällisesti vastaamaan paremmin EU-valtiontukisääntelyssä vakiintunutta käytäntöä.
>
> EU-oikeuden vakiintuneen käytännön mukaisesti yrityksiksi katsotaan kaikki toimijat, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa. Yritys voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Taloudellisella toiminnalla tarkoitetaan puolestaan tavaroiden tai palveluiden tarjoamista tietyillä markkinoilla. Merkitystä ei siten ole organisaation oikeudellisella asemalla (yksityis- vai julkisoikeudellinen) tai sillä, tavoitteleeko organisaatio voittoa vai ei. Esimerkiksi kolmannen sektorin järjestöjen, tutkimusorganisaatioiden tai voittoa tavoittelemattomien innovaatioiden välittäjien (esimerkiksi teknologiakeskukset, yrityshautomot, kauppakamarit) toiminta voi kuulua näin ollen EU:n valtiontukisääntöjen soveltamisalaan.”

Oikeusministeriö huomauttaa, että termillä ”yritys” on kansallisessa oikeudessa jonkin verran EU-oikeudesta poikkeava merkityssisältö, eikä yrityksen käsite ole kansallisessa oikeudessa tavanomaisesti pitänyt sisällään esimerkiksi yhdistyksiä ja säätiöitä. Voimassa olevan lain mukainen oikeushenkilön käsite taas kattaa myös yhdistykset ja säätiöt.

Ehdotetun 12 b §:n 1 ja 2 momentti sisältävät yleiset viittaukset yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiseen yritykseen, mutta vastaavia viittauksia yritys-termin osalta EU-lainsäädäntöön ei ole muualla lakiehdotuksessa. Tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun komission asetuksen (EU) N:o 651/2014 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus) liitteen yksi ensimmäinen artikla sisältää yrityksen määritelmän, johon esityksessä ilmeisesti viitataan. Vastaavaa yrityksen määritelmää ei sisälly Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen annettuun komission asetukseen (EU) N:o 1407/2013 (de minimis -asetus).

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan soveltamisalan selventämiseksi perustelujen lisäksi itse säännöksistä tulisi käydä selvästi ilmi, että kyseessä on EU-oikeudellinen yrityksen käsite, eikä suppeampi kansallinen käsite. Tämä on mahdollista toteuttaa esimerkiksi määritelmäsäännöksellä tai asianmukaisilla viittauksilla EU-lainsäädäntöön. Mikäli taas terminologisella muutoksella on tarkoitus muuttaa lain soveltamisalaa nykyisestä, tämä tulisi tunnistaa ja perustella.

Lain nimikkeen muuttaminen

Esityksessä ehdotetaan lain nimikkeestä poistettavaksi viittaukset ajoneuvon vaihtoehtoisella käyttövoimalla muuntamisen tukemiseen. Muutosta on perusteltu säännöskohtaisissa perusteluissa toteamalla, että ajoneuvojen muuntamiseen etanoli- tai kaasukäyttöiseksi ei osoitettu määrärahaa vuodelle 2023 ja niiden hakuaika päättyi 31. joulukuuta 2022. Laissa ei siten enää säädettäisi muuntotuista vaan sen soveltamisala supistuisi vaihtoehtoisilla käyttövoimilla toimivien ajoneuvojen hankinnan tukemisen edellytyksistä säätämiseen.

Oikeusministeriö toteaa lausunnossa aiemmin esitettyyn viitaten, että voimassa oleva muuntotukia koskeva sääntely on edelleen merkityksellistä muun muassa muuntotuen käytön valvonnan, palauttamisen, takaisinperinnän ja muutoksenhaun osalta, minkä vuoksi säännösten poistaminen ei vaikuta perustellulta. Tämän vuoksi ei myöskään vaikuta olevan perusteita muuttaa lain nimikettä.